

DISSERTATIO ACADEMICA,
Animadversiones Nonnullas
DE
DECLINATIONE NOMINUM,
INPRIMIS FENNICORUM,
CONTINENS.

CUJUS

PARTEM PRIOREM

CONSENTIENTE AMPL. FACULTATE PHILOSOPHICA
IN REG. ACAD. ABOËNSI,

Publice ventilandam fiſunt

ESAIAS HILDEEN,

PHIL. MAG. ac Stip. Segererantz.

ET

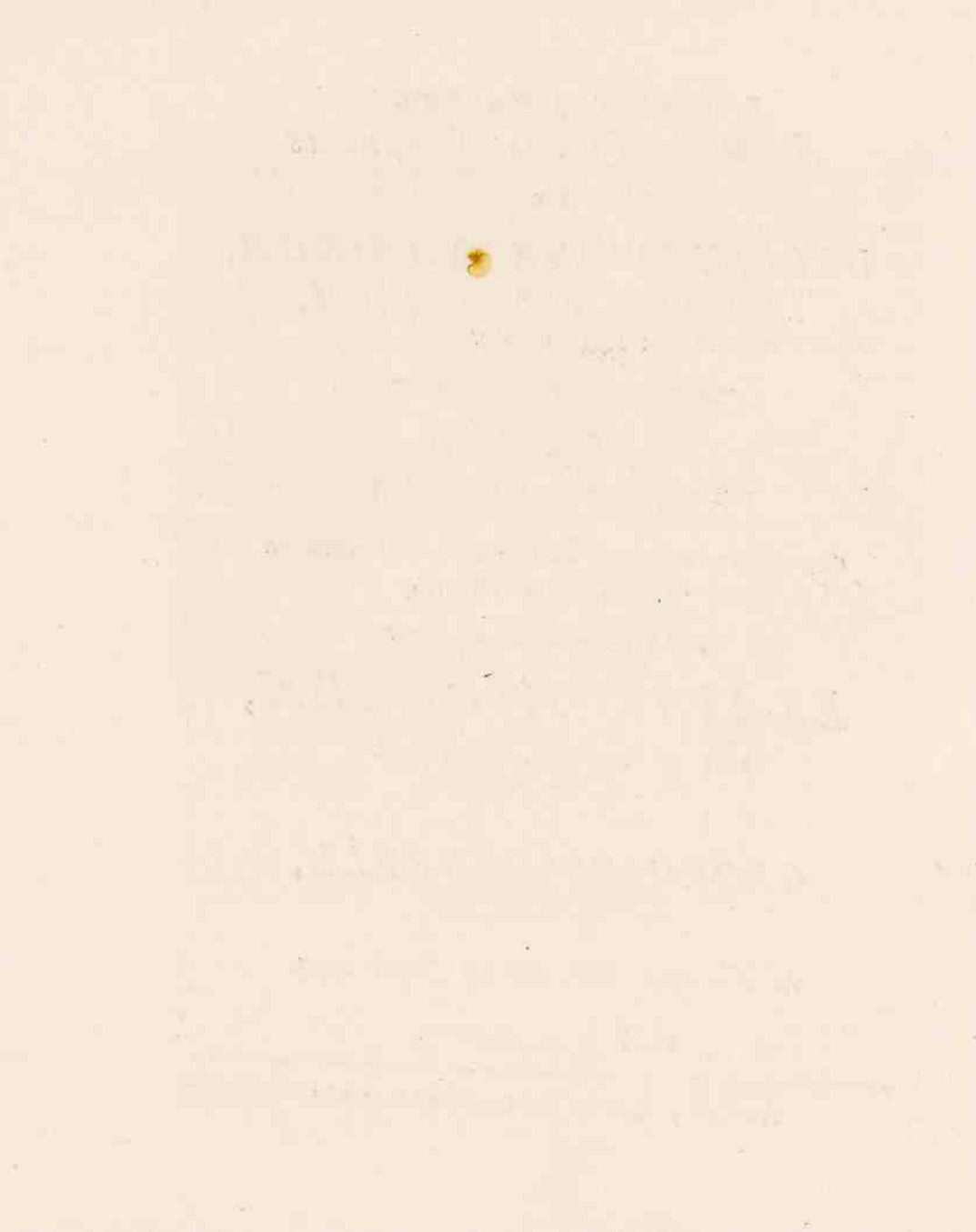
GEORGIUS LAURELL,

Stip. Reg. Satacundensis.

In Auditorio Maj. die 14 Junii 1797.

Horis a. m. consuētis.

ABOË, TYPIS FRENCKELLIANIS.

§. I.

Variationes terminationum, quæ diversas Nominum cum aliis vocabulis in propositione (ut dicunt) collocatorum, relationes exprimunt, *Casuum* nomine vulgo veniunt: ratioque inde orta Nomina varie flectendi horum constituit *Declinationem* (a). Quæ cum maximæ videatur esse difficultatis in inveniendi artisque in fingendo, necessitas vim & perspicuitatem sermonis adjuvandi, homines, non repente, sed sensim ad ejus usum adducere potuit (b). Facultatem enim loquendi eodem fere modo, ac alias facultates homini concessas, lente scilicet atque pedetentim, ad majorem culturam pervenire, vel

A puero-

(a) Vid. MONBODDO *von dem Ursprunge und Fortgange der Sprache* (ed. Rigæ 1784 & 1785) P. II. L. I. c. 7. p. 54. HARRIS *a Philosophical inquiry concerning universal Grammar* (ed. Londini 1786) L. II. c. 4. p. 278. Admodum late rem definiunt, qui modum signis quibuscunque l. præmissis l. annexis, relationem Nominis ad alia ostendendi, declinationem vocant.

(b) Vid. MONBODDO P. I, L, III. c. 8. p. 348. & P, II, L, I, c. 8. p. 53.

puerorum, vim loqvendi exercentium, exemplo facile edocearis. Unde lingvas hominum, in barbarie adhuc hærentium, valde inopes fuisse & esse, non modo vocabulorum ad res varias apte designandas accommodatorum, verum etiam apparatus grammatici ad varietatem idearum exacte exprimendam conferentis, jure colligendum est (c). Quod de primis & barbaris lingvis, ut adhuc inopibus, aut ante cultum debitum obsoletis mortuisque, etiam quoad Casus Nominum, utpote majus jam prodentes artificium, sentiendum esse judicamus; quippe quæ aut omnibus his terminationum varietatibus, aut plurimis, quibus aliæ ornatæ sunt lingvæ, d'ffitutæ, reliquis vocabula neçtendi modis, ad sensum sermonis exprimendum necessariis, utuntur, ideoque vim harum, aliis familiarium, ut obscuritas ex illo defectu oriunda evitetur, vel per construendi rationem, vel ope qvarundam particularum exprimunt. Quamvis autem causa, cur plurimæ lingvæ hodiernæ his terminationum varietatibus careant, inde minime derivanda sit (quarum copiam aut defectum, forte ex indole & cultura diversa lingvarum, unde ortæ sunt, vel hominum, qui istas primum adhibere instituerunt, suasque fecerunt, deducere licet), defectusque Casuum lingvam quandam minus excultam esse haud probet; quin tamen copia eorum modica inter virtutes

tes ejus referenda fit, nulli dubitamus. Quo enim plures lingua quædam habet Casus idoneos; eo & concinnius accuratiusque sensus sermonis explicari & liberius voces, quod Poëtis inprimis prodest, transponi possunt. Multitudo enim illarum varietatum, quarum suam quæque habet vim diligenter observandam, salva perspicuitate & claritate orationis, facile illam permittit libertatem (*d*). Quum vero lingvæ, Casuum quoque respectu, valde inter se differant, ut aliæ minorem, aliæ majorem horum habeant numerum, Specimen quoddam Academicum edituri, paucis rationem per terminationum varietatem, omnibus lingvis non æque insignem, Nominum ad alia vocabula exprimendi relationem, pro virium modulo exponere, respectum inprimis Lingvæ Fennicæ habentes, animum induximus, sperantes fore, ut illud mitiorem L. B. experiatur censuram.

§. II.

Ex definitione Casuum, qua horum notionem jam constituimus, linguas plures, inprimis hodiernas his destitui, luculenter patescit. Inter Casus enim & particulas, eorum vices in lingvis pluribus obeuntes, magna intercedit differentia. Unde Grammatici

A 2 harum

(*d*) Quod ad libertatem vocabula in Lingva Græca & Latina, hodiernis non æque propriam, transponendi varietate collocandi attinet, adeat, cui placet, MONBODDO P. II, L. III, c. 2.

harum Lingvarum status diversos, quos vocabulum in serie orationis adsciscit, quique particulis diversis præponendis dignoscuntur, minus commode Casuum nomine insigniunt. Quod facientes, nihil aliud, quam eas horum, quibus aliæ ornatae sunt lingvæ, esse signa vicaria indicare existimandi sunt. Terminatio enim vocabuli, his in lingvis intra quemque numerum plerumque unica est; quare ejus status ad vocabula alia, juxta posita, respiciens, ex particulis tantum aut ipsa constructione intelligi debet. Sic lingua Ebræa, Casibus destituta, ope particularum vel per construendi rationem, Nominis in serie orationis ad alia vocabula relationem exprimit (a). Quod de lingvis plerisque Europæis hodiernis valere, omnibus notum est. Quarum scilicet plurimæ, præter signa Casuum, eodem fere modo, quo Ebræa, per se & sola Casuum vim notantia, etiam (ut Gallica, Anglica) Articulo stricte dicto, qui, quando res, de qua loquimur, sensu finito sumenda sit, proprie demonstrat, cum iisdem signis vel conjunctim vel separatim adhibendo, instructæ sunt. Sic lingua Italicorum, una cum præpositionibus (di, a, da, Casus Genitivi, Dativi & Ablativi vim exprimentibus (b)), quæ Nominibus præmittuntur, Articulum quo-

(a) Vid. MEINER *Versuch einer Philosophische und allgemeine Sprachlehre* Th. II. Abschn. III. Hauptst. 4. p. 187. & 197.

(b) Quos igitur Casus Grammatici vocant *Expresfos* l. *Signatos*; Nominativum & Accusativum, præpositionibus destitutos, *Subin-*

quoque, ut significatio rei finita reddatur, exposcit. Qua vero ratione Itali, rem propius desinientes, hunc cum præpositionibus, munere Casuum fungentibus, connectunt; eadem & Galli, diversis vocabulorum relationibus accommodatae, similiter perspicuitati student, ne numero quidem Articulorum majori, ab iis discedentes. Particulas enim Gallorum, quas Nominibus præmittunt, a Grammaticis varie denominatas, Philosophi considerantes, linguam eorum unum tantum habere Articulum verum (s. m. *le*, f. *la*, pl. *les*), cui præpositiones *de* & *a*, ut relatio vocabuli in ordine sermonis appareat, præfigunt, jure forsitan monuerunt (c). Hinc facili intelligimus negotio, Gallos tum ope Præpositionum, Nominibus præmissarum,

A 3

farum,

telleños; quatenus ipse sensus sermonis hos reddit claros. Quum vero ista Casuum signa *di*, *a*, *da*, cum Articulo (s. m. *lo* & *il*, f. *la*; pl. m. *gli* & *li*, f. *le*) Nominibus præponuntur, & signa & Articulus hoc modo coalescunt: S. Nom. m. *il*, *lo*, f. *la*; Gen. m. *del*, *dello*, f. *della*; Dat. m. *al*, *allo*, f. *alla*; Acc. m. *il*, *lo*, f. *la*; Abl. m. *dal*, *dallo*, f. *dalla*, cct. — cf. KRAMER *Italiänische Grammatica* (ed. Noribergæ 1722); de definitione Nominum p. 48, it. de Declinatione p. 55-66.

(c) Articulos enim quatuor a Grammaticis receptos, *Definitum*, *Indefinitum*, *Quantitatis* & *Unitatis* in unum ea ratione facile redigi posse putarunt, quod *Indefiniti de* & *a*, signa Genitivi, Dativi, & Accusativi, veræ sunt præpositiones; *Quantitatis du*, nihil aliud, quam Genitivus Articuli definiti, a *de le* (ut ejus *du* ab *a le*, *aux* ab *a les*) compositum (quod etiam convenit mori latine loquentium; comedit aliquid *panis*, *du pain*); *Unitatis vero un* Nomen numerale 1. Pronomen indefinitum. Unde concludere liceat, unum tantum Articulum, definiti nomine insignitum, Gallis proprium esse,

farum, tum per collocandi rationem, vim Casuum exprimere. Qua in re neque Angli alia progrediuntur via; Gallorum enim mori convenienter, Præpositionibus, *of, to, from*, tamquam notis Casus Genitivi, Dativi & Ablativi utuntur; ea tamen re ab iis discedentes, quod Anglorum Præpositiones, Nominibus præmittendæ, nunquam cum Articulo *the* coalescant (*d*). Quum igitur nullæ his in Lingvis existant terminationum varietates, si differentiam Numeri singularis & pluralis, atque Genitivi, Anglis, Germanorum more, usitatam, excipiamus; sequitur, ut hæc omni careant Nominum declinatione. — Lingvam vero Germanicam ab illis eo recedere, quod tribus ornata sit Casibus, Nominativo scilicet, Genitivo & Dativo, e. g. *König, Königes, Könige*, in confesso est. Articulus hujus lingvæ, *der, die, das*, genera non modo tria designat; sed etiam per varietates in quoque genere plures, accuratius Nominum in sermone relationem definit. — Magis hoc respectu ambigua est Lingva Svecana, duobus quidem gaudens Casibus, & definitis & indefinitis, genera tamen omnia non exprimentibus (*e*).

§. III.

(*d*) De Articulo Anglorum indefinito, quem præpositiones, *of, to, from*, utpote notæ Casuum, constituunt, idem ac de Gallorum sentiendum; a vero *l. an* notam esse Unitatis *l.* pronomen indefinitum, existimamus.

(*e*) Majorum morem Casum Dativum adhibendi, in libris quibusdam Religionis doctrinam exponentibus, in Sacro imprimis Codi-

§. III.

Inter Lingvas vero notiores, Græcam & Latinam, plurimos habere Casus, omnibus perspectum est. Græca illa quinque ut plurimum veras habet terminationum varietates, nullum inter Dativum & Ablativum discrimen observans. Latina vero illa, hos quoque Casus terminatione diversa distingvens sex sibi sæpe vindicat. Quæ lingua cum & tempore ignorantia & barbariei magis cognita esset, & fere una, qua homines cultioris ingenii in scribendo uterentur, eam sensim adsecuta erat auctoritatem, ut homines eruditi, lingvas alias postea aut ortas aut hæctenus rudes, quæ barbaram suam indolem pedetentim abolere & ad culturam pervenire inciperent, ad regulas certas adstringere & grammaticam earum formam indagare studentes, etiam quoad Casus, horum in Lingva Latina more ducti, nullam fere suæ lingvæ hac in re habentes rationem, æque plures illis obtrudere non dubitarent. Ex copia enim Casuum unius lingvæ, copiam horum aliis in lingvis æque magnam minime inferre licet; quatenus hi ad genium cujusque lingvæ vel plures vel pauciores esse possunt. Quum enim loquens vocabulum in serie orationis, quoad conditionem multiplicem, quam tenere potest, ad notionem rei accurate

ce, adhuc residuum, Lingvam nostram hodiernam non agnoscere, notissimum est.

rate exprimendam & ambiguitatem sermonis evitandam, certis signis ab omni alio statu varie distinguere necesse habeat; sequitur, ut numerus Casuum vel major vel minor esse possit. Hoc vel inde patet, quod lingua iis destituta particulas ad eorum vim exprimendam adhibere necesse habet. Quod Galli e. g. præpositionibus *de* & *a*, Nominibus præmissis, id Romani Casu Genitivo, Dativo & Ablativo designant. Quum vero multæ sint relationes vocabulorum, quas ne Romani quidem sine particulis præponendis indignant; nullum est dubium, quin istæ quoque novis terminationum varietatibus, Nominibus addendis, exhiberi possint. Quod demonstrant linguæ majori harum copia præditæ, ut Fennica & Lapponica; forte etiam Ungarica.

§. IV.

Quod aliis contigit lingvis, id & Fennicæ, ut, qui primum præcepta hujus linguæ grammatica traderent, minus diligenter ejus indolem geniumque indagantes & introsipientes, eam ad linguæ latinæ consuetudinem adstringere studerent, indeque regulas grammaticas deducerent. — Sic Grammatici veteres, præcepta Linguæ Fennicæ proponentes, *Aesch. PETRÆUS*, Episcopus olim Aboënsis (a);
Matth.

(a) In *Institutione Linguæ Fennicæ*, Aboæ 1649 8:o, edita,

Matth. MARTINIUS, Præpositus Hauhoënsis (*b*); & Nob. *Mich.* GYLLENSTOLPE (*c*), Nomina per Casus tantum sex (Ablativo quatuor terminationes, *lda, sta, sa, lla* tribuentes), indolem magis Lingvæ Latinæ, quam Fennicæ spectantes, variari docuerunt, quæ autem recentiores (Vocativum tamen minus accurate peculiarem constituentes Casum) per 14 declinari ostenderunt. Grammaticæ Fennicæ disciplinam, quam illi admodum mancã tradiderant, eam inter hos Ilmolensium in Ostrobotnia Pastor & Præpositus *Barth.* VHAËL (*d*) atque Rev. Scarensium Episcopus *Dan.* JUSLENIUS (*e*) diligentius atque emendatius exponentes, numerum quoque & vim Casuum accuratius explicuerunt. Quorum vestigiis insistentes in hac eorum vi paullo diligentius evolventa, additis observationibus nonnullis practicis, versari juvat.

B

Quod

(*b*) In nova editione Institutionis *Petræi*, nomine *Hodegi Fennici*² Holmiæ 1689 8:o editi, aliquantum aucta.

(*c*) In *Descriptione Sveciæ, Gothiæ & Fenningiæ* (Aboæ 1650 ed, 8:o) hanc quoque rem, Cap. X, in transcurfu attingens,

(*d*) *Grammatica Fennica accuratiore Methodo — antiquissimæ linguæ — peculiarem ab aliis Europæis lingvis differentem genium, flexiones & Conjugationes — illustrans*, Aboæ 1733 8:o, evulgata.

(*e*) In Scriptis variis in lucem editis, Casuum vero indolem inprimis in Annotatis suis ad Grammaticam Vhælianam inchoatis, sed mox abruptis, quorum igitur nonnisi paucissima exempla jam supersunt,

Quod facturi, ordinem Casuum a Rev. JUSLENIO adhibitum observabimus, ea tamen facta immutatione, ut *Vocativum*, quippe Nominativo semper similem, omittamus.

§. V.

De origine Casuum (quorum insigni copia Lingua Fennica præ aliis multis pollet), quæ primum quidem fuerat nobis explicanda, quum nihil certi statuere possimus; mox ad ea, quæ de cujusque horum vi & usu in universum, Auctoribus quos jam indicavimus consultis, atque observationibus usi nobis benigne traditis, didicimus, paucis exponenda, rationem cujusque variationis sigillatim explicaturi exemplisque illustraturi, nos conferemus.

I. NOMINATIVUS (a) igitur rem simpliciter indicans, subjectum propositionis non modo agens, verum & patiens exhibet, sine quo fere nulla existere potest sententia regularis atque perfecta; verbis etiam passivis præmittitur, quando tota res aut actio aliqua

(a) Litem inter Peripateticos & Stoicos agitatam, utrum *Nominativus* sit Casus habendus, nec ne? verbo tetigisse sufficiat. Quem illi e Casuum numero sublatum voluerant, hi Casum rectum (*πρωσω ορθην*), reliquos vero Casus obliquos (*πρωσεις πλαγιας*) vocarunt. Vid. HARRIS l. c. c. 4. p. 278.

qua efficienda exprimi debet (b): *Ihminen on järjellinen, homo ratione est ornatus; Jumala loi ihmisen, Deus creavit hominem; huone raketaan, domus edificatur.*

2. NUNCUPATIVUS, desinens in *na* vel *nä* (*Ealana, ihmisenä, Viitoxena, wäsnyynä* (c)), Nominativum aut Accusativum indicat modificatum. Quum in re indolem, qua aliquid agit vel patitur, & statum, in quo agit vel patitur, indicamus, hoc utimur Casu: *Lapsna* (l. *lapsena*), *miesnä* (l. *miehenä*) *hän sen teki, infans, vir existens id egit; istuu oitiana, erectus sedet; makaa surutoinna, woimatoinna, dormit securus, jacet infirmus; wihersäisnä wihoitaa, viridis germinat.* Cum Verbo etiam *pidän*, *habeo vel judico*, Fenni Nomina, pretium vel indolem rei indicaturi, sæpe in hoc Casu adhibent: *minä pidin hänen pilkkana, tyhmänä, wiisana, illusi eum, dementem, sapientem judicavi; hän pitää ihens suurena, se magnum vel præstantia eminentem putat.* Deinde rem, cujus similitudinem aut vicem subjectum aliquod gerit,

B 2 rit,

(b) Quando vero subjectum patiens ex parte tantum consideratur, tum lingua Fennica hoc habet peculiare, ut Casum Accusativum Partialem possit: *huonetta raketaan, longe aliud valet, quam: huone raketaan.* Qua de re infra pauca monebimus.

(c) Quod tam in hac, quam terminationibus Casus Accusativi, Mediativi, Penetrativi, Locativi, cet. pendet ex præcedentibus vocalibus; *major enim majorem, minor minorem requirit vocalem analogam seu alternantem.* Vid. VHAËL I, c. p. 18.

rit, vel cujus locum tenet, ope hujus terminationis Fenni significant: *kulki linduna, kalana, avis, piscis instar perrexit; oli sanansaattajana, erat nuntius, vel propius: vices sustinuit nuntii; tuppi huowilla tupana, miekau karki kartanona (d)*. Denique tempus ad quæstionem *quando?* & *quanto temporis spatjo?* Fenni hoc designant Casu. Quod ad priorem attinet quæstionem, hac terminatione tum utuntur, quum per vocabulum temporis definitum, totum illud spatium, intra quod aliquid acciderit, indignant (*e*), aut ad istud vocabulum (e. g. *wuosi, päiwä; exc. hetki,*

- (*d*) Quum igitur de re, quæ certum tenet statum, qua tali, vel agente vel patiente, mentio fit; videtur vocabulum, aut ipsam rem, aut statum ejus innuens, per hunc Casum semper exprimi debere. Cujus ope ambiguitas illa, qua interdum laborat Lingva Latina, duos e. g. adhibens l. Nominativos l. Accusativos, vñ diversam habentes, facile evitatur. Nominativos v. c. Substantivorum in his; *Conon prator* pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus clasfis res magnas mari gessit (Nep); item Accusativos in his; habuit *provinciam partem* Cilicix (Id); *malitiam sapientiam* judicant (Cic.), apte per Nuncupativum fennice explicari posse existimo. Tässtedes minä menen wiatoinna pafanain tygö (Act. C. 18. v. 16). Quod etiam tum plerumque observandum, quum abjectis particulis, duæ propositiones (ut in Lingva Latina) in unam, Verbo propositionis in Participium præteriti (sensum jam nominatum exprimentis & post Substantivum collocandi) verso, contrahuntur: minä sidottuna (non sidotru) hengesä mattuffan Jeru-Jemiin (l. c. c. 20. v. 22.); etä he haawoituna (non haawoitertu) päästt fittä huonesta ulospatenemaan (l. c. c. 19. v. 20.).

- (*e*) Nomina *dierum & festorum* hunc Casum semper respectu hujus quæstionis exigunt, solitariaque sæpe ponuntur: *Maanantaina, Lauvantaina*, die Lunæ, Saturni; *Jouluna*, in festo Nativitatis Christi.

hetki, wikkō) Nomen definiens vel numerale ordi-
nale addunt: *Ummu hūwā kēsänätin, ruoka wil-
ja wuosinätin* (Prov.) *calor bonus (est) & tempore
aestatis, cibus & annis a frumento copiosis, wiimeisenä
talwena, tempore hiberno proxime praterlapso; kol-
mandena wuonna (päiwänä), tertio anno (die) (f).*
Ad quæstionem: *quanto temporis spatio?* in hoc Casu
tum respondent, quum vocabulo, tempus indigitanti,
Nomen numerale cardinale (l. aliud vocabulum defi-
niens) adjungunt, quod temporis spatium, quo ali-
quid factum esse vel fieri perhibent, accuratius defi-
nit: *Ehtena wikkōna (päiwänä), intra duas heb-
domades (dies).*

3. ACCUSATIVUS, qui Nominativo efficienti vel
Verbo Activo effectum aut objectum patiens subji-
cit, in Lingua Fennica est duplex: *Totalis & Partia-
lis. Totalis*, aliquod totum, integrum & definitum
de re innuens, quoad terminationem in Numero sin-
gulari

(f) Acgre differentiam inter *Nuncupativum & Mediativum* respectu
hujus quæstionis accurate exponi posse putamus, nisi omnia voca-
bula temporis primum ad sua genera referantur, & ratio vocabu-
la cujuscunque generis adhibendi separatim explicetur. Ea tamen
re aliquantum differre videntur, quod *Nuncupativus* indicat totum
temporis spatium, intra quod aliquid contigit; *Mediativus* vero
quasi partem ejus spatii (forte mediam) aut speciem temporis; cfr. e.
g. *päiwällä & tänä päiwänä; yöllä & tänä yönä; ehtolla &
tänä ehtona*, cet. In quibus *Mediativus* Svecice exponitur per
om & på; *Nuncupativus* vero indigitatur sæpe cum *Præpositio-
ne i* (inom).

gulari cum Genitivo, in plurali autem cum Nominativo convenit (g) (*Kalan, ihmisen, wäsnyen*): *Löi wihollisen, cecidit adversarium; söi leiwän, comedit panem, (totum); teki työn, perfecit laborem; noukei marjat, carpfit baccas (omnes carpendas, vel certo loco existentes). Accusativus vero Partialis (Kalaä, ihmistä, cet.) partem aliquam rei, seu quid indefinite, ac ex parte tantum, fieri indicat: löi wihollista, plagis adversarium affecit; söi leipää, comedit aliquantum panis; teki työtä, laboravit; noukei marjoja, carpfit baccas (h). Deinde Casus ille Partialis adjungitur*

Com-

(g) Vid. VHAËL l. c. p. 10.

(h) Iis, quæ de his Accusativis jam observavimus, pauca nobis addenda videntur.

1. Fenni adhibent tum plerumque *Accusativum Partialem*, quum rem ex parte designant, seu actum quendam, sine idea ejus absolventi, innuunt: *tekee* (l. teki) *työtä*; *luen* (l. luin) *kirjaa*: *Totalem* vero, quum mentio sit alicujus rei perficiendæ, aut jam perfectæ: *luen* (l. luin) *kirjan*).

2. Quum vero hic *Casus* vel *Totalis* vel *Partialis* ad aliquid definiti & indefiniti simul indigitandum sæpe conferat; sequitur, ut ambiguitatis incommodum, in Lingva e. g. Latina ex defectu *Articuli* (cui Græca pluresque hodiernæ, eo præditæ, occurrunt), Lingva Fennica, eodem quoque carens, in iis aliquo modo evitet relationibus, ubi *Casus Totalis* vel *Partialis* adhibendus est. Unde colligere licet, inter *Accusativum* Lingvæ Fennicæ *Totalem* atque *Casum* Svecicæ *Definitum*, inter *Casum Partialem*, atque *Indefinitum* aliquam intercedere similitudinem: *minä söin leiwän* l. *leipää, jag ät brödet eller bröd*. — Quod deinde ad *Casum* attinet *Accusandi Partialem* (quadantenus etiam ad *Totalem*) Gallorum Fenni tum sequuntur morem, quum Verbum *Accusativum* hunc *Casum* adsciscit. Ubi enim Galli adhibent *Articulum*

Comparativis & Superlatis (ut Ablativus in Lingua Latina Comparativis); qui cum illis collocatus per particulam *Kuin* exponi potest: *händä (minua) wiiſambi (wiiſambi Kuin hân, Kuin minä) illo, me ſapientior*; *kawalin kaitſia eläimitä, callidiſſimus omnium animalium*. Porro hic Caſus Partialis exprimit aliquid ex toto complexu rei unitatem ſuperante poni, per Nomen numerale ordinale ſignificato: *on elänyt tari toista kymmentä wuotta (l. tari wuotta toista kymmentä), duodecim annos vixit, vel propius: duos annos,*

Quantitatis nomine inſignitum, ibi noſtri utuntur Accuſativo Partiali. Quod interdum etiam contra valet; ubi ſcilicet illi collocant Articulum Definitum, ibi noſtri Accuſativum Totalem (l. Nominativum cum Imperativo): donnez du pain, anna leipää, je donne le pain, annan leiwän.

3. Plane ſingularis loquendi modus, Lingvæ Fennicæ proprius heic obſervandus eſt, quod ſcilicet Verbum Activum (alias Accuſativum adſciſcens) in prima perf. ſing. Imperativi (ut Verbum Paſſivum in omnibus Modis e. g. *Kirkko rakettiin, templum adificabatur*) ad aliquid totum & definitum indigitandum, Nominativum Caſum (loco Accuſativi Totalis) ſibi vindicat: *lue ſe firja (non kirjan), lege iſtum librum; ſyb leipä (non leiwän) ede panem.*

4. Quum Fenni eam in relatione objecti determinanda adhibeant diligentiam, ut poſitive loquentes inter totalem & partialem ſenſum diſtingvant, indeque ex parte de re loquentes dicant. e. g. *ſeen työtä (non työn)*; ſequitur, ut de re negative loquentes multo minus *Accuſativum Totalem* adhibeant. Patet igitur ratio, cur dicant: *älä anna, minulle kirjosa, ne des mihi libros; en ſyb leipää, non edo de pane.* Quum hanc tum illam (3.) regulam a Dn. VHAËL jam obſervatam eſſe monet Auctor, qui explicationes vocabulorum & phraſum (in Oratione Dominica occurrentium) Grammaticæ Vhaëlianæ (quæ in Bibliotheca Reg. Acad. in Manuſcripto ſervatur) adpoſuit.

annos, ultra decadem. — Tum etiam vocabula numeralia, cardinalium nomine insignita (præter *yri, unus*) hunc adsciscunt Casum (*i*).

4. **FACTIVUS** (l. Mutativus) desinens in *ri* (*kala-ri, ihmiseri*), primum id, in quod res vel objectum sermonis, aut vere, quoad naturam, indolem & conditionem, aut nomine tantum tenus, mutatur, designat: *ruunis raukee tomuri, corpus dissolvitur in pulverem; saatti seu hywäri, id bonum reddidit; tuli mieheri, vir evasit; asetti hänen päämieheri, ducem illum constituit; kugui hänen herrari, illum dominum vocavit (k)*. Deinde hæc terminatio finem indicat, cui attingendo res inservit, aut hanc bono vel malo alicui esse: *olkoon sinulle ilori, lohduitureri, sit tibi gaudio, solatio; annoi pantiri, pignori dedit; annan ruohot syötäväri; tehräät se minun muistoreni, syndein*

(i) Vid. VHAËL I, c. p. 39. Inde causa derivanda, cur Fenni ad quæstionem *quamdiu?* his Nominibus premisissis in *Accusativo Partiali* respondeant: *milyi kaupungisa kolme päivää, triduum in urbe moratus est*; Nomen vero *yri* sensu affirmativo adhibentes, vocabulum temporis una cum ipso nomine numerali in *Casum Totalem* collocant.

(k) Egregium hic quoque Casus præstat usum ad perspicuitatem sermoni conciliandam. Ubi duo e. g. *Accusativi* latino sermone ambiguitatem pariunt, ibi Fenni adhibent *Accusativum* ad personam, & *Factivum* aut *Nuncupativum* (vid. supra not. d) ad rem indigtandam (cfr. exempla tam illi, quam huic Casui subjecta). Ex quibus illum Casum tum plerumque adhibent, quum mutationem quandam physicam vel moralem innuunt, hunc vero, quum de re, qua tali, aliquid dicunt,

sündein anderē andamiseri; se on hånelle kunnari, est illi honori (l); minä otan firjan lukeareni, librum fumo legendi gratia (m). Denique ordinem vel seriem rei gerendæ exprimit: ensunnaiseri, toiseri, primo, secundo.

5. **MEDIATIVUS**, habens terminationem *lla* l. *lla* (*Kalalla, ihmisellä*), designat instrumentum, quo aliquid fit: *loi miekalla, gladio percussit; Jumalan avulla, auxilio Dei*. Tum exprimit statum, quem res agens vel patiens tenet: *tekee hyvällä mielellä, sydämen ilolla, lubenti facit animo, gaudio affectus; suurella surulla, magno dolore; on hyvällä tilalla, est homo bonæ conditionis; on talolla, prædium possidet & colit*. Deinde hæc terminatio indicat locum exteriorem vel in superficie positum, ad quæstionem *ubi?* *On pöydällä, super mensa; seisoo vuorella, laattialla, kedolla, super monte, pavimento, humi; kulkee merellä*. Postea in hoc Casu ponuntur Nomina temporis (ut *talvi, kevät, syys*) ad quæstionem *quando?* solitaria, sine vocabulis definitivis adhibita (excc. *hetki, wikkö*, nonnullaque alia, quæ & Adjectivis conjuncta usurpantur): *talvella, hiber-*

C

90

(l) Quum igitur Romani & personam & rem, *Dativo* (Verbis *sumo, affero, duco, do, tribuo, cett.* addito) exprimunt; tum Fenni eam *Dativo* & hanc *Falſtivo Casu* perspectam reddunt.

(m) Quo sensu (finem sc. indigitante) terminatio hæc, *Infinitivo præſenti* annexa, semper usurpatur.

*no tempore; nousti yöllä, nocte surrexit; tuli päiwäl-
lä, venit de die; tapahui täällä herkellä, hac hora
accidit (n). — Verbum Substantivum olen (sum) hoc
Casu adscito (ut in Lingva Latina cum Dativo), de-
notat habere: minulla on kirja, tawaroita, mihi est
liber, mihi sunt opes.*

6. DESCRIPTIVUS (*Kaloin, ihmisen*) innuit mo-
dum certum in agendo vel patiendo observandum:
*omin käsin, suis manibus; omin luwin, sua venia;
pahoin mielin, aegro animo; parhain päin, in me-
liorem partem; monin kerroun, multoties; Savan
kielin, Germanice; paljain jalwain, nudis pedi-
bus (o).*

7. GENITIVUS (*Kulan, ihmisen*) in universum aut
rem vel personam, cui aliquid proprium est, sive ad
quam aliquid, utpote pars, possessio, proprietäas vel
accidens referrur, aut causam efficientem indicat:
*miehen toimi, miehen mieli; miehen järki, miehen
kieli, viri dexteritas, viri animus; viri intellectus, viri
lingua (p); teräwä tekwän ase, tyhä weishi tyh-
mätt*

(n) cf. supra not. (f.)

(o) Hæc autem terminatio non in quovis Nomine locum habere so-
let. — De cetero etiam in statu affixo sæpe usurpatur: emändis
uensä, poikinenä, cujusmodi exempla plura existant *Exod. c. 35.*

(p) Laus, quam Poëta quidam defuncto fratri (in Epicedio ejus me-
morie dicato, quod laudatum vide in *Disfert Cel. PORTMAN de
Poësi Fennica P. III. p. 67.*) tribuit.

mån miehen, *acutum (est) industrii instrumentum, hebes culter fatui viri (q)*; **Jumalan työt**, *opera Dei*.

8. **DATIVUS**, desinens in lle (**Kalalle, ihmiselle**), in universum personam vel rem, cui aliquid additur aut contingit, designat; primum eam, in cujus potestatem aliquid pervenit, aut cui aliquid boni vel mali contingit, in Svecica Lingva per **ät** aut **för** exponendam: **annau sinulle**, *do tibi*; **tulee Isälle**, *com- petit Patri*; **tuon hänelle**, *ei adfero*; **minulle hyväri**, *mihi commodo*; **teille wahingori**, *vobis damno (r)*. Deinde hæc terminatio (quum quæritur *quò* aut *quor- sum?*) indicat locum in superficie positum vel exteriorem, ad quem aliquid transfertur, aut aliquid per motum loco aliquo externo collocari: **pane pöydälle**, *pone in mensa*, **laattialle**, *affunalle*, *pone in pavimento*, **fene- stra**; **wei vuorelle**, **korkialle**, *duxit in montem*, *cul- men*; **meni merelle**, *mari ingresus est*; **tuli meille**, *venit in nostram domum*.

9. **PENETRATIVUS** (**Kalaan, ihmiseen**, aliis: **Kalahan, ihmiseen**), ad quæstionem *quò?* aut *quor- sum?* cum motu quodam in locum interiorem ali- quid transponi aut inferri, seu in statum aliquem re- digi significat; vel rei aliquid indi aut inferi ostendit: **Kaupungin, kirkoon, taloon, apuum,**
C 2
pro-

(q) Vid. Disfert. laud, P. IV. p. 73.

(r) Cf. supra not. (i).

profectus est in urbem, templum, villam, auxilio; joutui orjuunteen, fanguiteen, in servitutem, carcerem incidit. Deinde terminum ad quem non nunquam exprimit: Eplästä Kirkoon penikuluta, a pago ad templum; päivästä päivään, a die in diem. Postea hic Casus designat locum exteriorum, cui res conditionem mutans arte adhaerescit: istu maahan, pete lumum sedendi gratia; tarttua sota aseisiin, arma prehendere; kirves satui kiveen; löi käteensä pöytään.

10. LOCATIVUS, delinens in sa l. sä (kalasa, ihmiseä), primum locum interiorum, ubi aliquid est, aut complexum, quo aliquid continetur, aut etiam statum, quem res tenet, significat, & aliquid rei inesse, rem aliquid habere vel continere simul innuit: istuu huonesä, sedet in domo; elää Jumalan pelwosa, in timore Dei; on wihasa, in odio (apud aliquem); köyhyydesä, in paupertate; wikkosa on seitsemän päivää, in hebdomade septem dies; talosa on paljon tawarata. Deinde hæc terminatio, ad quæstionem: *quanto temporis spatio?* indicat terminum, intra quem (nexu continuo) aliquid fit vel factum est: kuinga monepä päivästä se tuli walmiri? *quot diebus id perfectum est?* kolmesä, neljäpä päivästä, *tribus, quatuor diebus.* Tum nomina Mensium, ad quæstionem *quando?* hunc Casum exposcunt: tapahui Tammiuusa, in Januario. Denique locum exteriorum, cui res hæret, vel hanc illum attingere hæc terminatio indicat: rippuu minusä, *adhaeret mihi; rippuu puusa,*

puusa, pendet in arbore; hân on terwasa, pice liquida perlitus.

II. PRIVATIVUS, exiens in *Ida* l. *Idä* (*Kalalda, ihmifeldä*), subjectum, cui res adhærens (ut *Ablativus*, cui res inhærens) aufertur, in universum exprimit (*f*); unde, quum *Ablativus* plerumque explicatur per *de* l. *ex*, *Privativus* exponitur per *a* l. *ab*. Inter multas relationes, quas hic Casus innuit, nonnullas observare liceat. Per hanc terminationem Fenni vulgo designant subjecto rem aliquam adimi, aut ab illo, ut causa efficiente, sumi: *sai minilda, a me accepit; warasti isäldä, a patre furatus est; pyysi hänelä, petiit ab illo*; deinde locum exteriorum sive in superficie positum (aut tractum quendam, unde aliquid transfertur), ad quæstionem *unde?* *otti pöydäldä, kedolda, e mensa, campo cepit; tuli maalda, rure venit; tuli alhalda, sildä kulmalda*; tum aliquid gradatim fieri: *aika ajalda, per intervalla temporis; talo talolda; tyla kyläldä, pagatim*; porro causam efficientem cum adhibito Verbo Passivo: *mailma on Jumalalda luotu, mundus a Deo creatus est; käsky on Keisarilda annettu, mandatum a Cæsare editum*; denique illud, ad quod in re respectus proprie habetur: *ei ollut iso ijäldä, wahwa warren kaswannoida, non erat grandis ætate, firmus structuræ (corporis) incremento.*

(f) Vid. JUSLENIUS annotata, de quibus supra §. IV. not. (e).

12. ABLATIVUS, cujus terminatio est *sta l. stá* (*Kalasta, ihmifestá*), subiectum, cui res inhærens aut in eo existens auferitur, in universum significat. Primum igitur denotat, ad quæstionem *unde?* locum rei interiorē, ex quo per motum aliquid exit, vel complexum, cui aliquid adimitur, vel multitudinem rerum, unde una aut plures desumuntur: *otti arfusta, e cista*; *tuli kaupungista, ex urbe*; *otti puusta hēdelmān, ex arbore fructum*; — *talosta puolen, dimidium prædii*; *on karkista nāistá paras, borum omnium optimus*; deinde itatum, habitum & conditionem quamcunque, unde mutatio in aliam fit: *ei itfu hādāstá pādāstá, poru pāiwistá pahoissta, non fletus e periculo liberat, lamentatio e diebus malis (prov.)*; *kāätty Ruosin Kielestá, e Svecana lingua verfus*; *tefi sawesta kuwan, ex argilla*; *oudoista omai tulewat, e peregrinis fiunt cognati*; tum indicat objectum sermonis, quod Latini per particulam *de* exprimunt: *puhui ihmifestá, aslasta, de homine, de re*; porro originem & motivum actionis seu consilii: *tefi ylpeydestá, huolimattomuudesta, ymmärtämättömydestá, ex superbia, negligentia, inscientia*; *tyhmä puhuu tyhmyydestá*; postea terminum a quo: *siitá pāiwāstá wikklo, ex eo die hebdomas (præterit)*; *nuoruudesta sühen tottunut, a teneris asævetus*; *kari penikulmaa kaupungista, duobus milliariis ab urbe distat*; denique Nomina, quum quæstio est *quando?* ad initium aut finem definiti spatii indigendum, in hoc Casu ponuntur, nomine temporis aut proxime præterlapti aut ineuntis præmisso; *kwāsuwesta, æstate ineunte*; *syys suwesta, æstate præcipite*; *huome, pāiwāstá*; *ehto, pāiwāstá*. Hic Casus constituitur etiam cum vocabulis opulentiam aut egestatem, attributum aut accidens aliquod significantibus: *riikas rahasta, dives pecuniæ*; *tyhjä jyvistä, vacuus frumentorum*; *on hyvä luonnostans, est bonus natura sua*.

13. NEGATIVUS, desinens in *ta l. tã*, rem profus removet ejusque absentiam designat: *leiwātã, sine pane*; *Kalata sine pisce*; *ihmifestã, sine homine*; *suolata, sine sale*; *epäilemätã, sine dubio*.